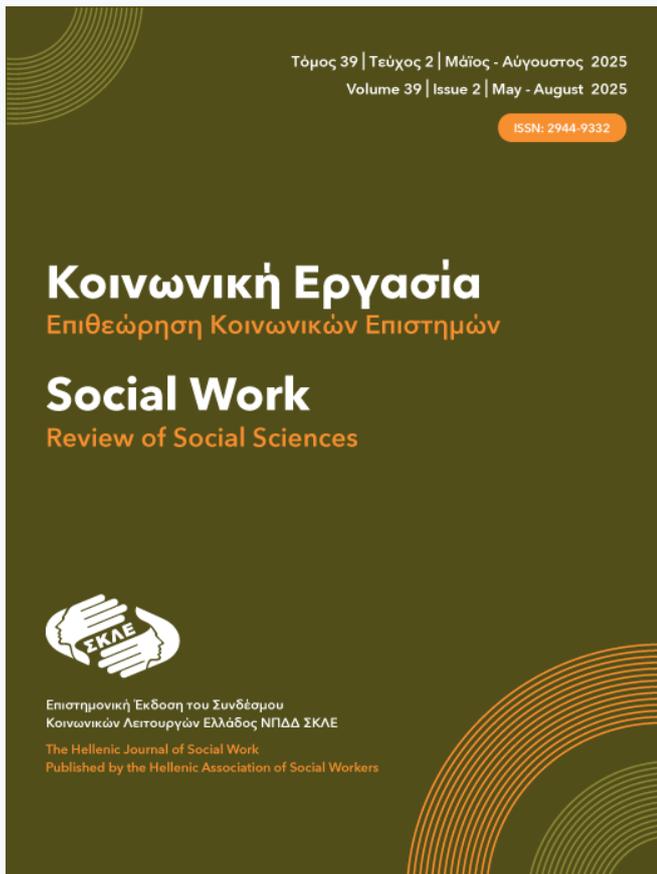

Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών

Τόμ. 39, Αρ. 2 (2025)

2/2025

Ο ρόλος των κατοικίδιων ζώων στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας: Μία διερευνητική μελέτη στον ελληνικό πληθυσμό

Αντώνης Σαλάχας, Μανόλης Μέντης

doi: [10.12681/socialwork-rss.41174](https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.41174)

Copyright © 2025, Αντώνης Σαλάχας, Μανόλης Μέντης

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4###](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front/license.cc-by-nc-sa4###).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σαλάχας Α., & Μέντης Μ. (2025). Ο ρόλος των κατοικίδιων ζώων στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας: Μία διερευνητική μελέτη στον ελληνικό πληθυσμό. *Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών*, 39(2), 54-68. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.41174>

Ο ρόλος των κατοικίδιων ζώων στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας: Μία διερευνητική μελέτη στον ελληνικό πληθυσμό

Σαλάχας Αντώνης¹, Μέντης Μανόλης²

¹ Τελειόφοιτος Κοινωνικής Εργασίας, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα

² Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη διεθνή βιβλιογραφία, τα κατοικίδια ζώα έχει φανεί πως διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, επηρεάζοντας διάφορες πτυχές της. Ωστόσο, το πεδίο αυτό παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεξερεύνητο στο ελληνικό περιβάλλον. Η παρούσα μελέτη είχε ως σκοπό την εξέταση των διαφορών μεταξύ ιδιοκτητών κατοικίδιων και μη, σε σχέση με τη μοναξιά, την κοινωνική υποστήριξη και την κατάθλιψη. Συγχρόνως, εξετάστηκαν οι διαφορές στην αντιλαμβανόμενη κοινωνική υποστήριξη ανάλογα με το αν το κατοικίδιο θεωρούνταν ισότιμο μέλος της οικογένειας. Επιπλέον, διερευνήθηκαν οι λόγοι απόκτησης κατοικίδιου, καθώς και οι ανάγκες που αυτό καλύπτει για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Πρόκειται για μία διερευνητική μελέτη μεικτού ερευνητικού σχεδιασμού. Πραγματοποιήθηκε από τις 25 Ιανουαρίου του 2025 έως τις 25 Φεβρουαρίου του 2025, και σε αυτή συμμετείχαν 100 ενεργά μέλη των Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) Πατρών, ηλικίας άνω των 60, χωρίς γνωστικά ελλείμματα. Για τη μέτρηση της Κοινωνικής Υποστήριξης, της Κατάθλιψης και της Μοναξιάς χρησιμοποιήθηκαν αντίστοιχα τρεις σταθμισμένες κλίμακες: η Multidimensional Scale of Perceived Social Support, η Geriatric Depression Scale και η Emotional and Social Loneliness Scale. Οι συμμετέχοντες είχαν μέση ηλικία $75,14 \pm 7,18$ έτη (76% γυναίκες; 38% κάτοχοι κατοικίδιων). Η ανάλυση έδειξε ότι δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην κατάθλιψη. Ωστόσο, οι κάτοχοι κατοικίδιου παρουσίασαν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής μοναξιάς και χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικής υποστήριξης από φίλους. Αντιθέτως, όσοι θεωρούσαν το κατοικίδιό τους ισότιμο μέλος της οικογένειας τους ανέφεραν υψηλότερη κοινωνική υποστήριξη από την οικογένεια και τους Σημαντικούς Άλλους. Οι κύριοι λόγοι απόκτησης κατοικίδιου ήταν η μοναξιά και η απόκτηση του λόγω της υπόλοιπης οικογένειας, ενώ η κυριότερη ανάγκη που αυτό κάλυπτε για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ήταν η συντροφιά. Η παρούσα μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα κατοικίδια διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας. Ωστόσο, απαιτούνται περαιτέρω μελέτες προτού προχωρήσει η επιστημονική κοινότητα σε πρακτικές εφαρμογές.

Λέξεις-κλειδιά: Κατοικίδια, Κατάθλιψη, Μοναξιά, Κοινωνική υποστήριξη, Άτομα μεγαλύτερης ηλικίας

Στοιχεία Επικοινωνίας: Αντώνης Σαλάχας, antonysalachas@gmail.com

Εισαγωγή

Η δημογραφική γήρανση αποτελεί ένα σύγχρονο διεθνές φαινόμενο, το οποίο απασχολεί την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα. Στον ελληνικό χώρο, ερευνητικά δεδομένα έχουν δείξει πως μέχρι το έτος 2100 το προσδόκιμο ζωής ενδέχεται να αγγίξει τα 90 έτη για τους άνδρες και τα 94 για τις γυναίκες (Lamnisos et al., 2021). Ταυτόχρονα, το μέρος του πληθυσμού που θα ξεπερνά τα 65 έτη έχει υποστηριχθεί πως θα αποτελεί το ένα τρίτο του συνολικού πληθυσμού της χώρας (Lamnisos et al., 2021). Παράλληλα, τα στοιχεία που ανέδειξαν τη σημασία του δημογραφικού προβλήματος στην Ελλάδα δεν απέχουν σημαντικά από τα διεθνή δεδομένα (Administration on Aging, 2016; UNDESA, 2013). Οι συνθήκες αυτές δημιουργούν μια αναλογικά μεγάλη ομάδα στόχου, η οποία ενδέχεται να ασκήσει σημαντική πίεση στο υπάρχον ελληνικό σύστημα υγείας και πρόνοιας (Lamnisos et al., 2021).

Οι νέες συνθήκες απαιτούν ειδική μεταχείριση και καινοτομία, τόσο στο επίπεδο της πρόληψης όσο και της θεραπείας. Διεθνείς μελέτες, στοχεύοντας στην κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών του γηράσκοντος πληθυσμού, διερευνούν νέες μορφές υποστήριξης του. Ένας από αυτούς είναι τα κατοικίδια ζώα, τα οποία έχει διατυπωθεί ότι προσφέρουν σημαντικά οφέλη στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Ως κατοικίδιο ορίζεται το ζώο το οποίο διατηρείται από τους ανθρώπους για λόγους συντροφιάς και όχι για εργασία ή τροφή (Cambridge Dictionary, n.d.). Σε μία μελέτη της Applebaumetal. (2020), φάνηκε πως τα συχνότερα είδη κατοικίδιων ήταν οι σκύλοι και οι γάτες, ακολουθούμενα από τα πτηνά τα οποία και εμφανίζονταν σε αρκετά μικρότερα ποσοστά. Ακόμα πιο σπάνια, αλλά υπαρκτή, υπήρξε η ιδιοκτησία ερπετών, αλόγων, ψαριών, γουρουινιών, κασικών, και άλλων μικρών θηλαστικών (Applebaumetal., 2020).

Συγκεκριμένα, σε ότι αφορά τα οφέλη, έρευνες έχουν δείξει πως η ιδιοκτησία κατοικίδιου μπορεί να μειώσει την κατάθλιψη αλλά και τη μοναξιά στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (Gee & Mueller, 2019; Hughes et al., 2020). Παράλληλα, έχει παρατηρηθεί πως τα κατοικίδια μπορούν να ενισχύσουν την κοινωνική υποστήριξη των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (Reniers et al., 2023; Sudbury-Riley, 2024). Επιπλέον, έχουν διαπιστωθεί θετικές ενδείξεις και σε σχέση με τη φυσική κατάσταση, την ποιότητα ζωής, το άγχος και την κοινωνική δικτύωση (Geeetal., 2017; Hughes et al., 2020). Ορισμένοι παράγοντες που έχει διατυπωθεί πως διαδραματίζουν γενικότερα σημαντικό ρόλο στην επίδραση των κατοικίδιων ήταν η σχέση και η επαφή με το κατοικίδιο (McConnell et al., 2011; Ordebeeck et al., 2021; Reniers et al., 2023), η αντίληψη του κατοικίδιου ως μέλους της οικογένειας (κυρίως σε σχέση με την ποιότητα ζωής και την κοινωνική υποστήριξη; McConnell et al., 2019), όπως επίσης και η συχνότητα στις βόλτες με τον κατοικίδιο σκύλο (Carr et al., 2021). Σε γενικές γραμμές, συγκεκριμένα οι σκύλοι φαίνεται να έχουν συνδεθεί συχνότερα με θετικά οφέλη (Hughes et al., 2020).

Ωστόσο, έχουν παρατηρηθεί και μεικτά αποτελέσματα ως προς τον ρόλο τους, κυρίως σε ό,τι αφορά την κατάθλιψη (Cherniack, E. P. & Cherniack, A. R., 2014). Επιπροσθέτως, ο θάνατος του κατοικίδιου έχει συνδεθεί με αυξημένα ποσοστά κατάθλιψης στους ιδιοκτήτες (Chan et al., 2012). Στο πλαίσιο αυτό, ποιοτικές αναλύσεις έχουν επίσης επισημάνει πως η κατοχή κατοικίδιου έχει συνδεθεί με υψηλά κόστη και σημαντική κόπωση για τους μεγαλύτερης ηλικίας ιδιοκτήτες (Janevic et al., 2020). Παρ' όλα αυτά, η σημασία των κατοικίδιων στη ζωή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας είναι αξιολογώσιμη. Το γεγονός αυτό έχει επιβεβαιωθεί και μέσα από ποιοτικές μελέτες και ανασκοπήσεις (Reniers et al., 2023; Ryan et al., 2015). Η συμπερίληψη του ρόλου των κατοικίδιων στη φροντίδα των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας έχει επίσης υποστηριχθεί πως μπορεί να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο στην έκβαση ενός εξατομικευμένου πλάνου φροντίδας (Rauktis & Hoy-Gerlach, 2020; Risley-Curtiss, 2010; Toohey et al., 2017).

Μολονότι το ερευνητικό πεδίο που αφορά τα κατοικίδια ζώα είχε μελετηθεί εκτενώς στο εξωτερικό, στην Ελλάδα (και ειδικότερα στον πληθυσμό των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας) δεν είχε πραγματοποιηθεί καμία σχετική μελέτη στο παρελθόν. Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε στην κάλυψη αυτού του ερευνητικού κενού, διερευνώντας τον ρόλο των κατοικίδιων ζώων στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας των τριών Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) της Πάτρας, με έμφαση στην κατάθλιψη, την κοινωνική υποστήριξη και τη μοναξιά. Για την πληρέστερη διερεύνηση του υπό μελέτη θέματος, υιοθετήθηκε ένας μεικτός ερευνητικός σχεδιασμός με τρία βασικά ερευνητικά ερωτήματα και τρία υποερωτήματα. Τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης διαμορφώθηκαν βάσει του

προτύπου PICO (Population, Intervention, Comparison [αν εφαρμόζεται], Outcome).

Τα κύρια ποσοτικά ερευνητικά ερωτήματα που εξετάστηκαν ήταν:

- (1) Ποια είναι η διαφορά στην κοινωνική υποστήριξη των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στα ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους έχουν κατοικίδιο και σε όσους δεν έχουν;
 - (2) Ποια είναι η διαφορά στη μοναξιά των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στα ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους έχουν κατοικίδιο και σε όσους δεν έχουν;
 - (3) Ποια είναι η διαφορά στα καταθλιπτικά συμπτώματα των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στα ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους έχουν κατοικίδιο και σε όσους δεν έχουν;
- Επιπλέον, εξετάστηκε ένα υποερώτημα ποσοτικής φύσης:
- (4) Ποια είναι η διαφορά στην κοινωνική υποστήριξη των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας των ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους θεωρούν το κατοικίδιό τους ισότιμο μέλος της οικογένειας σαν να ήταν άνθρωπος και σε όσους δεν το θεωρούν;
- Τέλος, διερευνήθηκαν και δύο ποιοτικά υποερωτήματα:
- (5) Ποιοι είναι οι λόγοι που τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας των ΚΑΠΗ Πατρών απέκτησαν το κατοικίδιό τους;
 - (6) Ποιες ανάγκες καλύπτουν τα κατοικίδια στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας των ΚΑΠΗ Πατρών;

Μέθοδοι

Συμμετέχοντες

Βασικά κριτήρια συμμετοχής στη μελέτη ήταν τα άτομα να είναι άνω των 60 ετών, ενεργά μέλη των ΚΑΠΗ Πατρών, χωρίς γνωστικά ελλείμματα, ώστε να διασφαλιστεί η κατανόηση του ερωτηματολογίου και η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας «χιονοστιβάδας» με τη βοήθεια θυρωρού, ρόλο που ανέλαβε ο υπεύθυνος κάθε ΚΑΠΗ, προτείνοντας αρχικά κατάλληλα μέλη. Στη συνέχεια, κάθε συμμετέχων συνέβαλε στην εύρεση επιπλέον συμμετεχόντων με παρόμοια χαρακτηριστικά. Έτσι, ο πληθυσμός (N) της μελέτης στα τρία ΚΑΠΗ της Πάτρας ορίστηκε στα 1.200 άτομα, από τα οποία συλλέχθηκε δείγμα (n) 100 (8,33% του πληθυσμού) ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας.

Για να επιτευχθεί ισχύς 70% με επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ,05, ήταν αναγκαίο το δείγμα να αγγίζει τα 100 άτομα. Το τελικό δείγμα των 100 συμμετεχόντων ικανοποίησε τις παραπάνω προϋποθέσεις.

Ερευνητικά εργαλεία

Το ερευνητικό εργαλείο περιλάμβανε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελούνταν από τα κοινωνικοδημογραφικά δεδομένα του δείγματος. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία που συλλέχθηκαν παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Επιπλέον, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που συμμετείχαν στη μελέτη κλήθηκαν να βαθμολογήσουν τη σωματική και ψυχική τους υγεία σε μία κλίμακα, όπου το 1 αντιπροσώπευε τη χειρότερη κατάσταση υγείας και το 10 τη βέλτιστη. Το δεύτερο μέρος περιλάμβανε ερωτήσεις που σχετίζονταν με τα κατοικίδια ζώα. Η πρώτη ερώτηση ήταν διχοτομική και αφορούσε την ύπαρξη ή μη κατοικίδιου. Στη συνέχεια, από τους ιδιοκτήτες κατοικίδιων συλλέχθηκαν πληροφορίες για το είδος του κατοικίδιου, τους λόγους (έως τρεις) απόκτησής του και τις ανάγκες (έως τρεις) που αυτό καλύπτει, καθώς και για το αν το κατοικίδιο θεωρείται από τους ιδιοκτήτες του ως ισότιμο μέλος της οικογένειας. Όλες οι αναφορές στις ανοικτού τύπου ερωτήσεις ήταν ελεύθερες.

Πίνακας 1

Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (n=100)

Μεταβλητές		ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (n)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Φύλο	Άνδρας	24	24
	Γυναίκα	76	76
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος/η	2	2
	Έγγαμος/η	49	49
	Διαζευγμένος/η	6	6
	Χήρος/α	43	43
	Άτομα που μένουν στο ίδιο σπίτι		
	Μόνος	37	37
	Με σύζυγο	39	39
	Με σύζυγο και παιδιά (παιδί)	12	12
	Με παιδί	12	12
Τόπος κατοικίας	Αστική περιοχή Πατρών	68	68
	Προάστια Πατρών	28	28
	Χωριό	4	4
Ύπαρξη παιδιών	Ναι	97	97
	Όχι	3	3
Ατομικό μηνιαίο εισόδημα	Έως 500 ευρώ	26	26
	Από 501 έως 1,000 ευρώ	40	40
	Από 1,001 έως 1,500 ευρώ	30	30
	Περισσότερα από 1,501 ευρώ	4	4
Σχέσεις με άμεσο οικογενειακό περιβάλλον	Πολύ στενή σχέση	63	63
	Καλή σχέση	31	31
	Μέτρια σχέση	5	5
	Κακή σχέση	0	0
	Πολύ κακή σχέση	1	1
Σχέσεις με ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον	Πολύ στενή σχέση	29	29
	Καλή σχέση	42	42
	Μέτρια σχέση	15	15
	Κακή σχέση	7	7
	Πολύ κακή σχέση	7	7

Προβλήματα υγείας	Ναι		64	64
	Όχι		36	36
Ύπαρξη κατοικίδιου	Ναι		38	38
	Όχι		62	62
Είδος κατοικίδιου	Σκύλος		27	60
	Γάτα		13	28,9
	Πτηνό		4	2.2
	Ψάρι		1	8.9
Κατοικίδιο ως ισότιμο μέλος της οικογένειας	Ναι		29	76,3
	Όχι		9	23,7
	Min	Max	\bar{x}	SD (\pm)
Ηλικία	62	91	75,14	7,18
Αριθμός παιδιών	0	6	2,37	1,03
Έτη εκπαίδευσης	3	16	8,88	3,82
Αριθμός ατόμων δικτύου	0	60	8,78	11,17
Υποκειμενική ψυχική υγεία	2	10	6,99	1,96
Υποκειμενική σωματική υγεία	2	10	7,47	2,12

*Σημείωση. n = μέγεθος δείγματος; \bar{x} = μέση τιμή δείγματος; SD = τυπική απόκλιση.

Το τρίτο μέρος περιλάμβανε τρεις κλίμακες που παρείχαν δεδομένα σε σχέση με τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα. Η πρώτη ήταν η Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS), από τους Zimet et al.(2010), σταθμισμένη για τον ελληνικό πληθυσμό από τη Theofilou (2015). Η κλίμακα αποτελείται από 12 ερωτήσεις και χωρίζεται σε τρεις υποκλίμακες, με κάθε ερώτηση να απαντάται σε επταβάθμια κλίμακα Likert από το 1 (Διαφωνώ απόλυτα) έως το 7 (Συμφωνώ απόλυτα). Η πρώτη υποκλίμακα αφορά την υποστήριξη από Σημαντικούς Άλλους, η δεύτερη από φίλους και η τρίτη από την οικογένεια. Ο συντελεστής Άλφα του Cronbach για το σύνολο της κλίμακα είναι ,91 (Zimet et al., 2010). Στην παρούσα μελέτη, ο συντελεστής Άλφα ήταν ,92. Για τις τρεις υποκλίμακες της κοινωνικής υποστήριξης από φίλους, Σημαντικούς Άλλους και οικογένεια, ο συντελεστής Άλφα ήταν ,94, ,82 και ,84, αντίστοιχα.

Η δεύτερη κλίμακα ήταν η Emotional and Social Loneliness Scale (ESLS), η οποία δημιουργήθηκε από την Gierveld et al. (1985) και βρίσκεται σε διαδικασία στάθμισης από το Τμήμα Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Η κλίμακα έχει 11 ερωτήσεις και χωρίζεται σε δύο υποκλίμακες: την Κοινωνική Μοναξιά (έλλειψη κοινωνικών σχέσεων/δικτύων) και τη Συναισθηματική Μοναξιά (έλλειψη συναισθηματικής σύνδεσης). Οι απαντήσεις δίνονται σε πενταβάθμια κλίμακα Likert από 0 (Δεν ισχύει καθόλου) έως 4 (Ισχύει απόλυτα). Ο συντελεστής Άλφα του Cronbach για το σύνολο της κλίμακα κυμαίνεται μεταξύ του ,80 και ,90 (Gierveld et al., 1999). Στην παρούσα μελέτη, ο συντελεστής Άλφα ήταν ,74. Για τις δύο υποκλίμακες της κοινωνικής και συναισθηματικής μοναξιάς ο συντελεστής Άλφα ήταν ,65 και ,74, αντίστοιχα.

Η τρίτη κλίμακα ήταν η Geriatric Depression Scale-15 (GDS-15), η οποία δημιουργήθηκε από τους Sheikh και Yesavage (1986) και προσαρμόστηκε στον ελληνικό πληθυσμό από τον Fountoulakis et al. (1999). Η αρχική μορφή της κλίμακας περιλαμβάνει 30 ερωτήσεις, ενώ η συντομευμένη έκδοση αποτελείται από 15 ερωτήσεις στις οποίες οι συμμετέχοντες απαντούν με «ναι» ή «όχι». Από τις 15

ερωτήσεις, στις 10 το «ναι» βαθμολογείται θετικά (υποδηλώνοντας κατάθλιψη), ενώ στις υπόλοιπες 5 το «όχι» βαθμολογείται θετικά. Από τη βαθμολόγηση αυτή προκύπτει ένα συνολικό σκορ που κυμαίνεται από 0 έως 15. Σύμφωνα με τον Fountoulakis et al. (1999), το σημείο τομής (cut-off score) που διαχωρίζει την απουσία από την παρουσία κατάθλιψης είναι το 6/7. Ο συντελεστής Άλφα του Cronbach για το σύνολο της κλίμακα είναι ,94 (Fountoulakis et al., 1999). Στην παρούσα μελέτη, ο συντελεστής Άλφα ήταν ,81.

Ερευνητική Διαδικασία

Πρόκειται για μία διερευνητική μελέτη μεικτού ερευνητικού σχεδιασμού η οποία πραγματοποιήθηκε από τις 25 Ιανουαρίου του 2025 μέχρι τις 25 Φεβρουαρίου του 2025. Για τους σκοπούς της, αξιοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με σταθμισμένες στον ελληνικό πληθυσμό κλίμακες, το οποίο και χορηγήθηκε στα πλαίσια ατομικής συνέντευξης. Η ατομική συνέντευξη κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να εξασφαλισθεί η κατανόηση και έγκυρη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Η έρευνα έλαβε άδεια διεξαγωγής από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας (αρ. πρωτοκόλλου: 2817).

Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας ερευνητικής διαδικασίας, υπήρξε η απαραίτητη πρόβλεψη προκειμένου να τηρηθεί η προστασία των ατομικών και προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων. Συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο και η συμπλήρωσή του εθελοντική.

Στατιστική Ανάλυση

Οι ερευνητές ανέλυσαν τα δεδομένα χρησιμοποιώντας το στατιστικό πακέτο IBM SPSS Statistics (έκδοση 29). Όλα τα ερωτηματολόγια ελέγχθηκαν για πληρότητα και δεν καταγράφηκαν ελλείπουσες τιμές. Τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν και μεταφέρθηκαν στη βάση δεδομένων του SPSS.

Αρχικά, διενεργήθηκαν τρεις διακριτοί έλεγχοι κανονικότητας στην κατανομή για κάθε μία από τις τρεις σταθμισμένες κλίμακες. Χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές του κριτηρίου Kolmogorov-Smirnov, και η στατιστική σημαντικότητα δεν ξεπέρασε το ,05 ($p < ,05$). Κατά συνέπεια, εφαρμόστηκαν μη παραμετρικοί έλεγχοι στην ανάλυση των δεδομένων. Για τα τρία κύρια ποσοτικά ερευνητικά ερωτήματα και το ποσοτικό υποερώτημα, διενεργήθηκαν αναλύσεις σύγκρισης με το κριτήριο Mann-Whitney U για δύο ανεξάρτητα δείγματα, αφού προηγουμένως ελέγχθηκαν οι σχετικές στατιστικές του προϋποθέσεις. Σε ό,τι αφορά τα δύο ποιοτικά υποερωτήματα, αξιοποιήθηκε περιγραφική στατιστική για την καταγραφή των συχνοτήτων μεταξύ των απαντήσεων.

Αποτελέσματα

Κοινωνικοδημογραφικά δεδομένα

Κατά τη διαδικασία συλλογής των δεδομένων, και τα 100 άτομα στα οποία ζητήθηκε να συμμετάσχουν, ανταποκρίθηκαν. Το δείγμα αποτελούνταν από 24 άνδρες, εκ των οποίων οι 10 (41,67%) είχαν κατοικίδιο, και 76 γυναίκες, εκ των οποίων οι 28 (36,84%) είχαν κατοικίδιο. Το κατοικίδιο με τις περισσότερες αναφορές ήταν ο σκύλος (27 αναφορές). Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ήταν έγγαμοι (49%) και είχε παιδιά (97%). Η μέση τιμή για τα έτη εκπαίδευσης ήταν 8,88 και για την ηλικία 75,14. Το 68% διέμενε στην αστική περιοχή των Πατρών, με το 26% των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας να ζουν με ένα ατομικό μηνιαίο εισόδημα που δεν ξεπερνούσε τα 500 ευρώ. Το 63% είχε πολύ στενές σχέσεις με το οικογενειακό περιβάλλον, ενώ το 29% ανέφερε πολύ στενές σχέσεις με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Συγχρόνως, η μέση τιμή για τον αριθμό των ατόμων που απαρτίζουν το δίκτυο των συμμετεχόντων ήταν 8,78. Το 64% των συμμετεχόντων αντιμετώπιζε προβλήματα υγείας με τις συχνότερα δηλούμενες παθήσεις να αφορούν κυρίως καρδιολογικά προβλήματα (45 αναφορές), μυοσκελετικά/ορθοπεδικά (23) και μεταβολικές ή ενδοκρινολογικές διαταραχές (21), ενώ λιγότερο συχνές ήταν οι νευρολογικές/ψυχολογικές (14), ουρολογικές/αναπαραγωγικής υγείας (5), αισθητηριακές (4), πεπτικές (3), αναπνευστικές (3) και οι σχετικές με χειρουργικές επεμβάσεις (3). Τέλος, με βάση τις αυτοαναφορές η μέση τιμή για τη

σωματική υγεία βρέθηκε 6,99 και για τη ψυχική 7,47, μέσες τιμές που δηλώνουν μία σχετικά «καλή» αυτοαντίληψη για την υγεία τους.

Ποιοι είναι οι λόγοι που τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας των ΚΑΠΗ Πατρών απέκτησαν το κατοικίδιό τους;

Συνολικά, καταγράφηκαν εννέα λόγοι απόκτησης κατοικίδιου. Οι δύο επικρατέστεροι ήταν η μοναξιά, με 12 ελεύθερες αναφορές, και το γεγονός ότι το έφερε η υπόλοιπη οικογένεια στο σπίτι (παιδιά, εγγόνια, ή σύζυγος), με επίσης 12 ελεύθερες αναφορές. Αρκετοί υιοθέτησαν επίσης ζώο επειδή ήταν αδέσποτο (9) ή λόγω φιλοζωικών πεποιθήσεων (9). Άλλοι ανέφεραν την ανάγκη για ασφάλεια (6), τη βελτίωση της ψυχικής υγείας (3), το γεγονός ότι μεγάλωσαν με ζώα (3), την περίοδο της πανδημίας Covid-19 (2) ή ότι δεν υπήρξε κάποιος συγκεκριμένος λόγος (1).

Ποιες ανάγκες καλύπτουν τα κατοικίδια στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας των ΚΑΠΗ Πατρών;

Συνολικά, καταγράφηκαν έξι κατηγορίες αναγκών που καλύπτει το κατοικίδιο. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν κυρίως τη συντροφιά (22 αναφορές), την προστασία (14) και την ανάγκη για θετικά συναισθήματα όπως χαρά, αγάπη και ψυχαγωγία (12), ενώ λιγότερο συχνά αναφέρθηκαν η διαχείριση αρνητικών συναισθημάτων (4), το περπάτημα (2) και η απουσία κάλυψης οποιασδήποτε ανάγκης (2).

Πίνακας 2

Διαφορές στη βαθμολογία των ερωτηματολογίων ανάλογα με την κατοχή ή μη κατοικίδιου

Κλίμακες	Ναι(n=38)	Όχι (n=62)	p
MSPSS Φίλοι	42,71	55,27	,035*
MSPSS Οικογένεια	48,07	51,99	,505
MSPSS ΣημαντικοίΆλλοι	49,21	51,29	,726
MSPSS Συνολικό	44,37	54,26	,098
ESLSΣυναισθηματικήΜοναξιά	44,92	53,92	,127
ESLS ΚοινωνικήΜοναξιά	58,97	45,31	,019*
ESLS Συνολικό	51,42	49,94	,802
GDS-15	52,53	49,26	,582

*Σημείωση. n = μέγεθος δείγματος; p = στατιστική σημαντικότητα; ESLS = Emotional and Social Loneliness Scale; * = p < ,05; GDS-15 = Geriatric Depression Scale-15; MSPSS = Multidimensional Scale of Perceived Social Support.

Ποια είναι η διαφορά στην κοινωνική υποστήριξη των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στα ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους έχουν κατοικίδιο και σε όσους δεν έχουν;

Εξετάστηκε η κοινωνική υποστήριξη ανάμεσα σε ιδιοκτήτες κατοικίδιων και μη. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με την χρήση του κριτηρίου Mann-Whitney U για δύο ανεξάρτητα δείγματα. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στην υποκλίμακα της κοινωνικής υποστήριξης από φίλους μεταξύ των δύο ομάδων, $U(100) = 882$; $Z = -2,11$; $p < ,05$. Η μέση τιμή για τους ιδιοκτήτες κατοικίδιων ήταν 42,71, ενώ για τους μη ιδιοκτήτες ήταν

σημαντικά υψηλότερη (55,27). Ωστόσο, δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις υποκλίμακες των Σημαντικών Άλλων και της οικογένειας αλλά και στο συνολικό σκορ της κοινωνικής υποστήριξης (βλ. Πίνακα 2).

Ποια είναι η διαφορά στη μοναξιά των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στα ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους έχουν κατοικίδιο και σε όσους δεν έχουν;

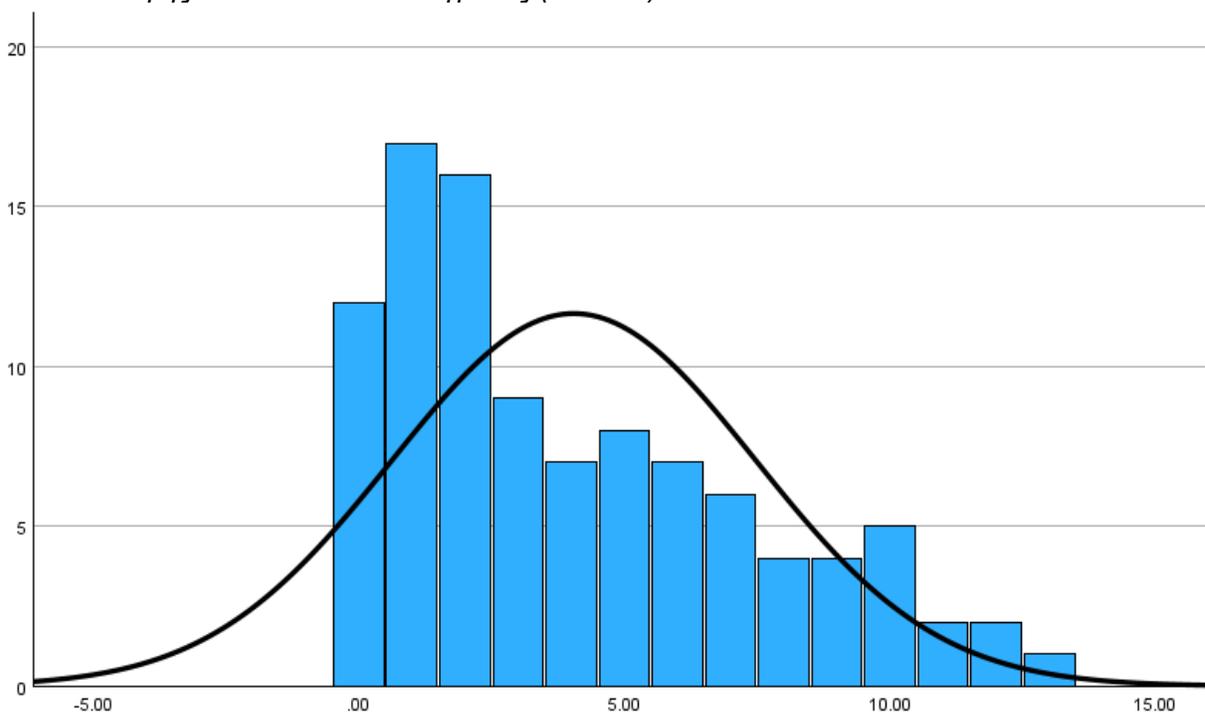
Επίσης, εξετάστηκαν τα επίπεδα μοναξιάς ανάμεσα σε ιδιοκτήτες κατοικίδιων και μη. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη χρήση του κριτηρίου Mann-Whitney U για δύο ανεξάρτητα δείγματα. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στην υποκλίμακα της κοινωνικής μοναξιάς μεταξύ των δύο ομάδων, $U(100) = 856$; $Z = -2,34$; $p < ,05$. Η μέση τιμή για όσους δεν είχαν κατοικίδιο ήταν 45,31, ενώ για τους ιδιοκτήτες ήταν σημαντικά υψηλότερη (58,97). Ωστόσο, δεν φάνηκε να υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην υποκλίμακα της συναισθηματικής μοναξιάς και στη συνολική μοναξιά (βλ. Πίνακα 2).

Ποια είναι η διαφορά στα καταθλιπτικά συμπτώματα των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στα ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους έχουν κατοικίδιο και σε όσους δεν έχουν;

Τέλος, εξετάστηκαν τα επίπεδα κατάθλιψης ανάμεσα σε ιδιοκτήτες κατοικίδιων και μη. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη χρήση του κριτηρίου Mann-Whitney's U για δύο ανεξάρτητα δείγματα. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στα επίπεδα κατάθλιψης μεταξύ των δύο ομάδων (βλ. Πίνακα 2). Η μέση τιμή (\bar{x}) για τα επίπεδα κατάθλιψης ήταν 4,05, και η τυπική απόκλιση (SD) 3,42. Η διαβάθμιση στα επίπεδα κατάθλιψης μπορεί να παρατηρηθεί στο Γράφημα 1.

Γράφημα 1

Επίπεδα κατάθλιψης στο σύνολο του δείγματος (n = 100)

Ποια είναι η διαφορά στην κοινωνική υποστήριξη των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας των ΚΑΠΗ Πατρών ανάμεσα σε όσους θεωρούν το κατοικίδιό τους ισότιμο μέλος της οικογένειας σαν να ήταν άνθρωπος και σε όσους δεν το θεωρούν;

Πίνακας 3

Διαφορές στη βαθμολογία του ερωτηματολογίου MSPSS και των υποκλιμακίων του ανάλογο με το εάν θεωρούν το κατοικίδιό τους ισότιμο μέλος της οικογένειας σαν να ήταν άνθρωπος ή όχι

Κλίμακες	Ναι(n=29)	Όχι (n=9)	p
MSPSS Φίλοι	20,24	17,11	,478
MSPSS Οικογένεια	21,47	13,17	,049*
MSPSS ΣημαντικοίΆλλοι	21,50	13,06	,045*
MSPSS Συνολικό	21,14	14,22	,107

*Σημείωση. n = μέγεθος δείγματος; p = στατιστική σημαντικότητα; MSPSS = Multidimensional Scale of Perceived Social Support; * = p < ,05.

Σε ό,τι αφορά το ποσοτικό υποερώτημα, εξετάστηκε η κοινωνική υποστήριξη ανάμεσα σε όσους θεωρούν το κατοικίδιό τους ισότιμο μέλος της οικογένειας και σε όσους δεν το θεωρούν. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη χρήση του κριτηρίου Mann-Whitney U για δύο ανεξάρτητα δείγματα. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στην υποκλίμακα της κοινωνικής υποστήριξης από την οικογένεια, $U(38) = 73,5$; $Z = -1,98$; $p < ,05$. Η μέση τιμή για όσους δεν το θεωρούσαν ισότιμο μέλος της οικογένειας ήταν 13,17, ενώ για όσους το θεωρούσαν ήταν σημαντικά υψηλότερη (21,47). Συγχρόνως, από τα αποτελέσματα της ανάλυσης διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στην υποκλίμακα της κοινωνικής υποστήριξης από τους Σημαντικούς Άλλους, $U(38) = 72,5$; $Z = -2,02$; $p < ,05$. Η μέση τιμή για όσους δεν το θεωρούσαν ισότιμο μέλος της οικογένειας ήταν 13,06, ενώ για όσους το θεωρούσαν ήταν σημαντικά υψηλότερη (21,50). Ωστόσο, δεν φάνηκε να υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην υποκλίμακα της κοινωνικής υποστήριξης από φίλους και στη συνολική κλίμακα κοινωνικής υποστήριξης (βλ. Πίνακα 3).

Συζήτηση

Η παρούσα μελέτη εξέτασε τον ρόλο των κατοικίδιων ζώων στην κοινωνική υποστήριξη, τη μοναξιά και την κατάθλιψη σε άτομα μεγαλύτερα των 60 ετών που ήταν ενεργά μέλη σε ΚΑΠΗ της Πάτρας. Συγκεκριμένα σε ό,τι αφορά το πρώτο κύριο ερευνητικό ερώτημα, τα δεδομένα έδειξαν ότι οι ιδιοκτήτες κατοικίδιων εμφάνισαν χαμηλότερα ποσοστά κοινωνικής υποστήριξης στην υποκλίμακα των φίλων σε σύγκριση με τους μη ιδιοκτήτες. Ίσως το κατοικίδιο να έρχεται να καλύψει το κενό των καθημερινών φιλικών επαφών, οι οποίες φαίνεται να είναι περιορισμένες για ορισμένα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (Pikhartova et al., 2014). Άλλωστε, σε γενικές γραμμές, προηγούμενες μελέτες έχουν δείξει πως τα ζώα μπορούν να καλύψουν το συναισθηματικό κενό που δημιουργεί η απουσία κοινωνικών δεσμών (Carr et al., 2021; Lu et al., 2023; Mueller et al., 2021). Ωστόσο, είναι επίσης πιθανό το κατοικίδιο να συγκρατεί τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας από τη δημιουργία νέων φιλικών δεσμών, καλύπτοντας τις ανάγκες τους και ενδεχομένως εξηγώντας έτσι τα χαμηλότερα ποσοστά κοινωνικής υποστήριξης από φίλους. Μέχρι στιγμής, δεν υπάρχει τεκμηριωμένη βιβλιογραφία που να υποστηρίζει αυτή τη δεύτερη ερμηνεία, επομένως απαιτούνται περαιτέρω μελέτες ώστε να διευκρινιστεί η κατεύθυνση της σχέσης μεταξύ κατοικίδιου και κοινωνικής υποστήριξης.

Αναφορικά με το δεύτερο κύριο ερευνητικό ερώτημα, τα δεδομένα έδειξαν πως οι ιδιοκτήτες κατοικίδιων παρουσίασαν υψηλότερα ποσοστά κοινωνικής μοναξιάς από τους μη ιδιοκτήτες. Η διαφορά αυτή πιθανότατα σχετίζεται με την έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης από φίλους από τα προηγούμενα ευρήματα (Zhang et al., 2022). Ενδεχομένως η ύπαρξη κοινωνικής μοναξιάς (δηλαδή έλλειψης κοινωνικών επαφών) να οδηγεί τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας στην απόκτηση κατοικίδιου (Pikhartova et al., 2014). Ωστόσο, με επιφύλαξη θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η κατοχή κατοικίδιου ίσως μειώνει τη διάθεση αναζήτησης κοινωνικής συναναστροφής, εξηγώντας τα υψηλότερα ποσοστά κοινωνικής μοναξιάς για τους ιδιοκτήτες. Επίσης, πάλι η ερμηνεία δεν τεκμηριώνεται βιβλιογραφικά. Έτσι, περαιτέρω μελέτες απαιτούνται για να καθοριστεί και στον ελληνικό χώρο η κατεύθυνση αυτής της σχέσης.

Σχετικά με το τρίτο κύριο ερευνητικό ερώτημα, δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην κατάθλιψη μεταξύ των δύο ομάδων. Το εύρημα αυτό ενδέχεται να οφείλεται στο μικρό μέγεθος του δείγματος, αλλά και στο γεγονός ότι δεν παρατηρήθηκαν υψηλά ποσοστά καταθλιπτικών συμπτωμάτων στο δείγμα. Σε γενικές γραμμές, η συγκέντρωση των τιμών του δείγματος, όπως φάνηκε στο Γράφημα 1, δεν ξεπερνούσαν το όριο 6/7, το οποίο σύμφωνα με τον Fountoulakis et al. (1999) αποτελεί το σημείο τομής για την παρουσία κατάθλιψης.

Όσοι αντιλαμβάνονταν το κατοικίδιο ως ισότιμο μέλος της οικογένειάς τους εμφάνιζαν υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής υποστήριξης στις υποκλίμακες των Σημαντικών Άλλων και της οικογένειας. Η ύπαρξη ενός κατοικίδιου φαίνεται να λειτουργεί ως κοινός συνδετικός κρίκος στην οικογένεια, ενισχύοντας τις σχέσεις και την επικοινωνία μεταξύ των μελών (Walsh, 2009). Μέσω αυτού του μηχανισμού, τα κατοικίδια, σε συνδυασμό με την οικογένεια, μπορούν να ενισχύσουν την αντιλαμβανόμενη κοινωνική υποστήριξη των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (McConnell et al., 2019). Η ερμηνεία αυτή συνάδει με τα ποιοτικά δεδομένα της παρούσας μελέτης, καθώς ένας από τους συχνότερους λόγους απόκτησης κατοικίδιου ήταν η επιθυμία της υπόλοιπης οικογένειας. Είναι πιθανό, επομένως, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας να αποδέχονται το κατοικίδιο στο σπίτι τους ως ισότιμο μέλος της οικογένειας, σε μία προσπάθεια να ενισχύσουν τις σχέσεις με τα παιδιά, τα εγγόνια και τον/τη σύζυγό τους. Η παραπάνω ερμηνεία δικαιολογεί και τα ευρήματα σχετικά με τους Σημαντικούς Άλλους, αφού στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας αυτοί είναι συνήθως μέλη της στενής τους οικογένειας (Bjerkmo et al., 2022).

Τέλος, τα δύο ποιοτικά υποερωτήματα εξηγούν τα κύρια ευρήματα της μελέτης. Συγκεκριμένα, ο συχνότερα αναφερόμενος λόγος απόκτησης κατοικίδιου ήταν η μοναξιά, εύρημα που ευθυγραμμίζεται με τα δεδομένα σχετικά με την κοινωνική υποστήριξη και τη μοναξιά. Τα δεδομένα αυτά επικυρώνονται επίσης και από τη συχνότερη απάντηση στην ερώτηση για τις ανάγκες που καλύπτει το κατοικίδιο, η οποία ήταν η συντροφιά. Παρ' όλα αυτά, η επίδραση της απόκτησης κατοικίδιου λόγω της οικογένειας, μολονότι, όπως έδειξαν τα προηγούμενα ευρήματα, μπορεί να βοηθήσει τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας να έρθουν σε πιο στενή επαφή με τα παιδιά, τον/τη σύζυγο και τα εγγόνια τους, θα πρέπει να μελετηθεί περαιτέρω και για τυχόν αρνητικές επιπτώσεις. Συγχρόνως, ένα μη αναμενόμενο από τη βιβλιογραφία εύρημα ήταν ότι αρκετοί αποκτούν κατοικίδια στα πλαίσια της φροντίδας αδέσποτων. Αυτό πιθανώς οφείλεται στο γεγονός ότι η απόκτηση ενός κατοικίδιου προσδίδει έναν ενεργό ρόλο στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, και ικανοποιεί την ανάγκη για προσφορά, ειδικά όταν τα παιδιά τους έχουν φύγει από το σπίτι (Hui Gan et al., 2020).

Η παρούσα μελέτη δεν διέθετε μεγάλο δείγμα, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα γενίκευσης των συμπερασμάτων. Ωστόσο, πρόκειται για μία διερευνητική μελέτη, με στόχο την διαμόρφωση μίας πρώτης εικόνας για ένα έως τώρα ανεξερεύνητο πεδίο στον ελληνικό χώρο, θέτοντας τις βάσεις για μελλοντικές ερευνητικές προσπάθειες. Επιπλέον, η μελέτη δεν συμπεριέλαβε ευρύ φάσμα μεταβλητών, γεγονός που ενδεχομένως θα μπορούσε να προσφέρει μία πληρέστερη κατανόηση του ρόλου των κατοικίδιων στη ζωή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας. Ακόμα, οι ερευνητές χρησιμοποίησαν μία μη πιθανοθεωρητική μέθοδο δειγματοληψίας, επιλογή που κρίθηκε αναγκαία για τη τήρηση των συγκεκριμένων κριτηρίων επιλογής των συμμετεχόντων, που είχαν ως στόχο την ενίσχυση της εγκυρότητας και αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων. Παρ' όλα αυτά, η παρούσα μελέτη αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια διερεύνησης του ζητήματος στο ελληνικό πλαίσιο και μπορεί να

οδηγήσει σε παρόμοιες μελέτες στο μέλλον.

Οι μελλοντικές έρευνες στον ελληνικό χώρο οφείλουν να εξετάσουν και να διευκρινίσουν την κατεύθυνση της σχέσης μεταξύ μοναξιάς και κατοχής κατοικίδιου, αλλά και μεταξύ κοινωνικής υποστήριξης και κατοχής κατοικίδιου. Συγχρόνως, για να καθοριστεί ο ρόλος των κατοικίδιων και η θετική τους επίδραση στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, απαιτούνται μελέτες με μεγαλύτερο δείγμα και σε περισσότερες περιοχές της Ελλάδας, ή ενδεχομένως και στο σύνολό της χώρας. Τέλος, η παρούσα μελέτη εξέτασε έναν περιορισμένο αριθμό μεταβλητών που σχετίζονται με τα κατοικίδια ζώα. Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν μελετηθεί περισσότερες μεταβλητές οι οποίες και έχει φανεί πως σχετίζονται με τα κατοικίδια ζώα, όπως η σχέση και η συχνότητα της επαφής με το κατοικίδιο, η ποιότητα ζωής, το είδος του κατοικίδιου και η συχνότητα των περιπάτων με τους κατοικίδιους σκύλους.

Ανεξαρτήτως της κατεύθυνσης της σχέσης ζώου και κοινωνικής υποστήριξη ή μοναξιάς η κατοχή κατοικίδιων μπορεί να λειτουργήσει ως ένα μέσο ενίσχυσης της κοινωνικής ζωής των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, πέρα από τις ήδη καθιερωμένες παρεμβάσεις με εκπαιδευμένα ζώα που είναι αρκετά συχνές σε διεθνή βάση. Δράσεις όπως οι οργανωμένες βόλτες με σκύλους θα μπορούσαν να προσφέρουν ευκαιρίες κοινωνικής αλληλεπίδρασης και γνωριμίας μέσω κοινών ενδιαφερόντων. Το περπάτημα, ως καθημερινή πρακτική που σχετίζεται συχνά με την κατοχή σκύλου, αποτελεί έναν κρίσιμο προστατευτικό παράγοντα απέναντι στη μοναξιά και θα πρέπει να ενταχθεί σε κάθε παρέμβαση αυτού του τύπου (Carretal., 2021). Μάλιστα, το γεγονός ότι μόλις εννέα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας απέκτησαν το κατοικίδιό τους στο πλαίσιο της φροντίδας αδέσποτων ζώων αναδεικνύει μια νέα πρακτική προοπτική για την ανάπτυξη εθελοντικών δράσεων σε συνεργασία με δήμους ή φιλοζωικές οργανώσεις. Άλλωστε, τα αδέσποτα με τον Νόμο 4830/2021 βρίσκονται υπό την ευθύνη των Δήμων (Ελληνική Δημοκρατία, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο, η διάθεση προσφοράς των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (και ειδικότερα των μελών των ΚΑΠΗ ως μίας υπηρεσίας του Δήμου) μπορεί να αξιοποιηθεί σε ενέργειες όπως η φροντίδα αδέσποτων, η ενημέρωση της κοινότητας για τη σημασία της στείρωσης, η προώθηση υιοθεσιών ή ακόμα και η προσωρινή φιλοξενία ζώων που το έχουν ανάγκη.

Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια διερεύνησης του ρόλου των κατοικίδιων ζώων σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας στον ελληνικό χώρο. Τα ευρήματά της κατέδειξαν ότι η κατοχή κατοικίδιου φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά ορισμένες διαστάσεις της αντιλαμβανόμενης κοινωνικής υποστήριξης και της μοναξιάς στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκαν διαφορές στην κοινωνική υποστήριξη από φίλους και στην κοινωνική διάσταση της μοναξιάς. Ωστόσο, η κατεύθυνση της σχέσης μεταξύ κατοικίδιων και μοναξιάς ή κοινωνικής υποστήριξης παραμένει ασαφής στον ελληνικό χώρο. Παρότι τα ποιοτικά δεδομένα αποσαφήνισαν εν μέρει την κατεύθυνση αυτής της σχέσης, υποδεικνύοντας ότι η μοναξιά ενδέχεται να οδηγεί στην απόκτηση κατοικίδιου ως μέσο κάλυψης της ανάγκης για συντροφιά. Επιπλέον, τα ευρήματα ανέδειξαν τον ρόλο του κατοικίδιου ως παράγοντα ενίσχυσης της κοινωνικής υποστήριξης από την οικογένεια και τους Σημαντικούς Άλλους. Ωστόσο, χρειάζονται περισσότερες μελέτες στο ελληνικό περιβάλλον προτού τεκμηριωθούν τα παραπάνω ευρήματα και αποκλεισθούν πιθανές αρνητικές συνέπειες της κατοχής κατοικίδιου, ανοίγοντας τον δρόμο για πρακτικές εφαρμογές.

Σύγκρουση Συμφερόντων

Οι συγγραφείς δηλώνουν ότι δεν υπάρχουν συγκρούσεις συμφερόντων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την παρούσα ερευνητική εργασία.

Χρηματοδότηση

Η συγκεκριμένη έρευνα δεν έλαβε καμία μορφή χρηματοδότησης.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Administration on Aging. (2016). *A Profile of Older Americans 2015*. Washington DC: Administration on Aging.
- Applebaum, J. W., Peek, C. W., & Zsembik, B. A. (2020). Examining U.S. pet ownership using the General Social Survey. *The Social Science Journal*, 60(1), 110–119. <https://doi.org/10.1080/03623319.2020.1728507>
- Bjerkmo, L., Helgesen, A. K., & Blix, B. H. (2022). Experiences of Being Significant Others to Older Adults with Frailty Living Alone in Rural Arctic Norway: A Qualitative Study. *Risk management and healthcare policy*, 15, 1283–1292. <https://doi.org/10.2147/RMHP.S367079>
- Cambridge Dictionary. (n.d.). *Pet*. In *Cambridge Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pet>
- Carr, D., Friedmann, E., Gee, N. R., Gilchrist, C., Sachs-Ericsson, N., & Koodaly, L. (2021). Dog Walking and the Social Impact of the COVID-19 Pandemic on Loneliness in Older Adults. *Animals*, 11(7), 1852. <https://doi.org/10.3390/ani11071852>
- Chan, D., Kwok, A., Leung, J., Yuen, K., Choy, D., & Leung, P. C. (2012). Association between life events and change in depressive symptoms in Hong Kong Chinese elderly. *Journal of affective disorders*, 136(3), 963-970. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2011.08.031>
- Cherniack, E. P., & Cherniack, A. R. (2014). The benefit of pets and animal-assisted therapy to the health of older individuals. *Current gerontology and geriatrics research*, 623203. <https://doi.org/10.1155/2014/623203>
- De Jong-Gierveld, J., & Kamphuis, F. (1985). The development of a Rasch-type loneliness scale. *Applied psychological measurement*, 9(3), 289-299. <https://doi.org/10.1177/014662168500900307>
- Fountoulakis, K. N., Tsolaki, M., Iacovides, A., Yesavage, J., O'Hara, R., Kazis, A., & Ierodiakonou, C. (1999). The validation of the short form of the Geriatric Depression Scale (GDS) in Greece. *Aging Clinical and Experimental Research*, 11, 367-372. <https://doi.org/10.1007/BF03339814>
- Gee, N. R., & Mueller, M. K. (2019). A Systematic Review of Research on Pet Ownership and Animal Interactions among Older Adults. *Anthrozoos*, 32(2), 183–207. <https://doi.org/10.1080/08927936.2019.1569903>
- Gee, N. R., Mueller, M. K., & Curl, A. L. (2017). Human-animal interaction and older adults: An overview. *Frontiers in Psychology*, 8, 1416. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01416>
- Hughes, M. J., Verreynne, M.-L., Harpur, P., & Pachana, N. A. (2020). Companion Animals and Health in Older Populations: A Systematic Review. *Clinical Gerontologist*, 43(4), 365–377. <https://doi.org/10.1080/07317115.2019.1650863>
- Hui Gan, G. Z., Hill, A.-M., Yeung, P., Keesing, S., & Netto, J. A. (2020). Pet ownership and its influence on mental health in older adults. *Aging & Mental Health*, 24(10), 1605–1612. <https://doi.org/10.1080/13607863.2019.1633620>
- Janevic, M. R., Shute, V., Connell, C. M., Piette, J. D., Goesling, J., & Fynke, J. (2020). The Role of Pets in Supporting Cognitive-Behavioral Chronic Pain Self-Management: Perspectives of Older Adults. *Journal of Applied Gerontology*, 39(10), 1088–1096. <https://doi.org/10.1177/0733464819856270>
- Lamnissos, D., Giannakou, K., & Jakovljevic, M. (2021). Demographic forecasting of population aging in Greece and Cyprus: one big challenge for the Mediterranean health and social system long-term sustainability. *Health Research Policy and Systems*, 19, 1-8. <https://doi.org/10.1186/s12961->

[020-00666-x](#)

- Lu, J., Ren, E., Guo, X., Zhou, Z., Wang, Y., & Zhang, N. (2023). The role of pet attachment in alleviating the negative effects of loneliness on a health-promoting lifestyle: An empirical study based on threshold effects for pet owners. *International Journal of Older People Nursing*, 18(5), e12554. <https://doi.org/10.1111/opn.12554>
- McConnell, A. R., Brown, C. M., Shoda, T. M., Stayton, L. E., & Martin, C. E. (2011). Friends with benefits: On the positive consequences of pet ownership. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(6), 1239–1252. <https://doi.org/10.1037/a0024506>
- McConnell, A. R., Paige Lloyd, E., & Humphrey, B. T. (2019). We Are Family: Viewing Pets as Family Members Improves Wellbeing. *Anthrozoös*, 32(4), 459–470. <https://doi.org/10.1080/08927936.2019.1621516>
- Opdebeeck, C., Katsaris, M. A., Martyr, A., Lamont, R. A., Pickett, J. A., Rippon, I., Thom, J. M., Victor, C., & Clare, L. (2021). What Are the Benefits of Pet Ownership and Care Among People with Mild-to-Moderate Dementia? Findings From the IDEAL programme. *Journal of Applied Gerontology*, 40(11), 1559–1567. <https://doi.org/10.1177/0733464820962619>
- Pikhartova, J., Bowling, A., & Victor, C. (2014). Does owning a pet protect older people against loneliness? *BMC geriatrics*, 14, 1-10. <https://doi.org/10.1186/1471-2318-14-106>
- Rauktis, M. E., & Hoy-Gerlach, J. (2020). Animal (Non-human) Companionship for Adults Aging in Place during COVID-19: A Critical Support, a Source of Concern and Potential for Social Work Responses. *Journal of Gerontological Social Work*, 63(6–7), 702–705. <https://doi.org/10.1080/01634372.2020.1766631>
- Reniers, P. W. A., Declercq, I. J. N., Hediger, K., Enders-Slegers, M.-J., Gerritsen, D. L., & Leontjevas, R. (2023). The role of pets in the support systems of community-dwelling older adults: A qualitative systematic review. *Aging & Mental Health*, 27(7), 1377–1387. <https://doi.org/10.1080/13607863.2022.2141196>
- Risley-Curtiss, C. (2010). Social work practitioners and the human-companion animal bond: A national study. *Social Work*, 55(1), 38–46. <https://doi.org/10.1093/sw/55.1.38>
- Ryan, S., & Ziebland, S. (2015). On interviewing people with pets: reflections from qualitative research on people with long-term conditions. *Sociology of health & illness*, 37(1), 67-80. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12176>
- Sheikh, J.I.; Yesavage, J.A. *Geriatric Depression Scale (GDS). Recent evidence and development of a shorter version*. In *Clinical Gerontology: A Guide to Assessment and Intervention*; Brink, T.L., Ed.; The Haworth Press, Inc.: Binghamton, NY, USA, 1986; pp. 165–173.
- Sudbury-Riley, L. (2024). COVID companions: Exploring pets as social support. *Sociology of Health & Illness*, 46(8), 1923-1941. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.13820>
- Theofilou P. (2015). Translation and Cultural Adaptation of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support for Greece. *Health psychology research*, 3(1), 1061. <https://doi.org/10.4081/hpr.2015.1061>
- Toohey, A. M., Hewson, J. A., Adams, C. L., & Rock, M. J. (2017). When places include pets: Broadening the scope of relational approaches to promoting aging-in-place. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 44(3), 119146. <https://doi.org/10.15453/0191-5096.3875>
- United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division. (2013). World Population Ageing 2013. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2013.pdf>

- Walsh, F. (2009). Human-Animal bonds II: The role of pets in family systems and familytherapy. *Family process*, 48(4), 481-499. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2009.01297.x>
- Zhang, X., & Dong, S. (2022). The relationships between social support and loneliness: A meta-analysis and review. *Acta psychologica*, 227, 103616. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2022.103616>.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30–41. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5201_2
- Ελληνική Δημοκρατία. (2021). *Νόμος 4830/2021 - Νέο πλαίσιο για την ευζωία των ζώων συντροφιάς και το πρόγραμμα «Άργος»*. ΦΕΚΑ' 169/18.09.2021. <https://www.et.gr>

The role of pets in older adults: An exploratory study in the Greek population

Antony Salachas¹, Manolis Mentis²

¹ Final-Year Undergraduate Student, Department of Educational Sciences and Social Work, University of Patras, Greece

² Assistant Professor, Department of Educational Sciences and Social Work, University of Patras, Greece

ABSTRACT

In the international literature, pets have been shown to play an important role in the lives of older adults, influencing various aspects of their lives. However, this field remains largely unexplored in the Greek context. The present study aimed to examine differences between pet owners and non-pet owners in relation to loneliness, social support and depression. At the same time, differences in perceived social support according to whether the pet was considered an equal family member were examined. In addition, the reasons for acquiring a pet and the needs it meets for older individuals were explored. This was an exploratory study employing a mixed research design. It was conducted from January 25 to February 25, 2025, and involved 100 active members of the Open Elderly Care Centers in Patra, aged over 60, without cognitive deficits. To measure Social Support, Depression, and Loneliness, three standardized scales were used respectively: the Multidimensional Scale of Perceived Social Support, the Geriatric Depression Scale, and the Emotional and Social Loneliness Scale. Participants had a mean age of $75,14 \pm 7,18$ years (76% female; 38% pet owners). Analysis showed that there were no statistically significant differences in depression. However, pet owners showed significantly higher levels of social loneliness and lower levels of social support from friends. In contrast, those who considered their pet an equal member of their family reported higher social support from family and significant others. The main reasons for getting a pet were loneliness and getting it due to the rest of the family, while the main need it fulfilled for older people was companionship. This study concluded that pets play an important role in the lives of older people. However, further studies are needed before the scientific community can move on to practical applications.

Key-words: Pets, Depression, Loneliness, Social support, Older adults

Correspondence: Antony Salachas, antonysalachas@gmail.com